

tific research in order to improve the legal regulation of detention during the martial law regime. In the course of the main material it is noted that despite the difficulties in criminal proceedings, due to the legal regime of martial law, it is hardly possible to completely or for a long time to abandon judicial control over the application and continued detention. It is noted that the lack of regulation of further mandatory and maximum prompt judicial control over detention, applied by the prosecution, casts doubt on the effectiveness of additional legal guarantees in the long-term restriction of the right to liberty during hostilities. The notion that judicial review will not soon take place may «push» individual (unconscious) members of the investigation to illegally or unlawfully deprive a person of important legal guarantees while in custody. It is stated that during hostilities, an automatic periodic check of the existence of grounds for detention, as an exception, should be carried out by the prosecutor. Attention is drawn to the fact that if there are sufficient and effective guarantees that the suspect (accused) waives the right to be present during the trial, the issue of application (continuation) of detention may be decided in his absence. It is concluded that there are shortcomings in the regulations of detention during martial law, which should be eliminated by amending the provisions of the Criminal Procedure Code. It is determined that during the martial law regime temporary exceptions may be settled to resolve the issue of application (continuation) of detention without the participation of the suspect, accused, regardless of his desire to be present at such a hearing.

Keywords: detention, martial law, judicial control, suspect, accused, right to liberty, criminal proceedings.

DOI: 10.33766/2524-0323.98.135-144

УДК: 343. 98

Павлова Н. В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна)

e-mail: Pavlova_Natalia_vvv@ukr.net

ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0002-1572-4648>

НАУКОВІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДИК РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ШЛЯХОМ ШАХРАЙСТВА

Стаття присвячена розгляду окремих аспектів криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі вчинених шляхом шахрайства. У роботі наголошено, що в науковому колі тривають численні дискусії щодо структури криміналістичної методики, її типів і видів, принципів побудови криміналістичних методик розслідування злочинів окремих категорій. Указано на необхідності визначення концепції окремої криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень з метою вирішення ряду теоретичних і практичних завдань, що виникають при розслідуванні кримінальних правопорушень, та відшукання найефективніших прийомів, методів і способів організації розслідування в кримінальних провадженнях. Зазначено про дотримання певних принципів, які відображують сутність криміналістичних методик розслідування кримінальних правопорушень окремих категорій, у тому числі вчинених шляхом шахрайства..

Розглянуто різноманітні точки зору вчених у контексті концептуальних положень криміналістичної методики. Висловлено критику щодо пропозицій розширення меж криміналістичної методики зі стадії досудового розслідування ще й на стадію судового розгляду. Зазначено, що адвокат, прокурор та суддя дійсно потребують певного алгоритму дій під час виконання своїх професійних обов'язків не тільки на досудовому розслідуванні, а й у суді. Натомість, рекомендована лінія поведінки для певних суб'єктів у тій чи іншій ситуації (під час захисту, підтримання державного обвинувачення, проведення судового засідання тощо), скоріше за все, може розглядатися не як методика, а як тактика.

Запропоновано перелік елементів, що повинні складати структуру окремої криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, шахрайство, методика розслідування, методичні рекомендації, окремі види злочинів.

Постановка проблеми. Як правило, методика розслідування кримінальних правопорушень може бути розглянута у двох аспектах: 1) як процес розслідування кримінальних правопорушень; 2) як розділ науки криміналістики. Саме у взаємозв'язку цих двох напрямів – практичного і теоретичного – методика розслідування кримінальних правопорушень виявляє своє призначення, сприяючи розробці наукових рекомендацій і запровадженню їх у практику розслідування [1, с. 369]. Теоретичні знання, у сукупності із практичним досвідом розслідування тих чи інших кримінальних проявів, дозволяють побудувати певну модель, яка складається із методичних рекомендацій, що дозволяє оптимізувати діяльність слідчого з розслідування кримінальних правопорушень і допомагає алгоритмізувати його діяльність у певному напрямі.

Утім, наразі можна побачити різноманітність поглядів і наукових пояснень з приводу одних і тих же методик, відсутність єдиного контенту, який би містив згруповану інформацію, необхідну правоохоронним органам для ефективного розслідування будь-яких кримінальних правопорушень [2, с. 908]. З метою вирішення ряду теоретичних і практичних завдань, що виникають при розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, і відшукування найефективніших прийомів, методів і способів організації розслідування в кримінальних провадженнях, необхідно визначитися з концепцією окремої криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень певної категорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження склали роботи таких науковців: В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, І. А. Возгріна, А. В. Дулова, В. А. Журавля, Є. П. Іщенко, В. С. Кузьмічова, О. В. Пчеліної, М. В. Салтєвського, Р. Л. Степанюка, В. М. Шевчука, В. Ю. Шепітька, Ю. М. Чорноус та ін. Проте, слід зазначити, що низка актуальних питань щодо методики розслідування кримінальних правопорушень залишилися невирішеними. Зокрема, дотепер тривають дискусії з приводу принципів побудови методики розслідування кримінальних правопорушень, структури окремої криміналістичної методики, її типів та видів тощо.

Таким чином, наведене обумовлює необхідність приділення особливої уваги питанням методики розслідування кримінальних правопорушень.

Формулювання цілей. Метою статті є аналіз наукових підходів до розуміння поняття окремої криміналістичної методики, принципів її побудови та структури окремих криміналістичних методик розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі вчинених шляхом шахрайства, окреслення перспективних напрямків подальших наукових досліджень із цієї проблематики.

Виклад основного матеріалу. Намагаючись сформуувати окрему криміналістичну методику розслідування кримінальних правопорушень, ряд учених наголошує на дотриманні певних принципів, які відображують її сутність. Саме принципами, які покладені в основу розроблення окремих криміналістичних методик, визначається система методів і засобів розслідування кримінальних правопорушень, а також структура окремих методик розслідування в криміналістичній науці, що є важливими для правозастосовних органів, які безпосередньо використовують криміналістичні методики у своїй практичній діяльності [3, с. 115].

Водночас, розмаїття підходів до визначення принципів криміналістичної методики, багатоваріантність пропозицій щодо узгодження різних поглядів на цю проблему стимулювали науковців до необхідності визначення критеріїв розмежування принципів побудови (формування) криміналістичних методик розслідування окремих видів кримінальних правопорушень і принципів, якими керується слідчий при організації розслідування конкретного злочинного діяння. Як наслідок, у криміналістичній літературі з'явилися різні інтерпретації щодо викладення цих різновидів принципів [4, с. 176]. Зокрема, більшою мірою запропоновані вченими принципи не розмежовуються за теоретичним і практичним призначенням та визначаються як: 1) засади здійснення організації й планування розслідування; 2) принципи формування окремих криміналістичних методик; 3) принципи застосування окремих криміналістичних методик. Указане зайвий раз підтверджує, що керівні вимоги до здійснення практичної діяльності слідчим і принципи криміналістичної методики не є тотожними положеннями та не мають чіткої уніфікації в науковій доктрині [5, с. 357].

У контексті даної проблематики О. В. Пчеліна слушно зауважує, що діяльність з формування методики розслідування кримінальних правопорушень не завершується формулюванням окремих криміналістичних рекомендацій; вона потребує впровадження в практичну діяльність працівників органів досудового розслідування. Тому побудова криміналістичної методики повинна реалізовуватися у відповідності до принципів їх формування – наукової обґрунтованості, узгодженості з правовими нормами, структурності, алгоритмізації, ізоморфізму, ситуативної зумовленості, адаптованості до потреб практики, орієнтованості на виконання поставлених перед нею завдань. При тому необхідно враховувати технологічні підходи під час побудови методики розслідування кримінальних правопорушень [6, с. 30].

На погляд В. М. Шевчука, окрема криміналістична методика повинна враховувати як класифікаційний рівень розробленої методики, так і сферу її застосування [7, с. 361]. З огляду на такий розподіл, більшість учених пропонують окремі

методики розподіляти за типами. Це дозволяє одразу визначити загальне призначення та ступінь конкретизації рекомендацій. Утім, аналіз криміналістичної літератури показав, що останнім часом вчені намагаються розглядати криміналістичну методику не тільки у вузькому, а й у широкому значенні. До того ж дедалі частіше можна зустріти прихильників розширення меж криміналістичної методики, які переносять її криміналістичні рекомендації зі стадії досудового розслідування ще й на стадію судового розгляду.

Але такий підхід неоднозначно оцінюється в науковому колі. Цілком слушним є зауваження тих вчених, які замислюються над такими питаннями: кому мають адресовані такі криміналістичні рекомендації із судового розгляду і для кого вони будуть розроблятися: лише для суддів і також для адвокатів-захисників чи обвинувачів-прокурорів? А якщо для тих, і для інших, то чи будуть вони єдиними для всіх, чи все ж таки матимуть окремий характер, зважаючи на різні функції та завдання кожного з перелічених суб'єктів провадження? Дійсно, виглядатиме недоречним застосування захисником криміналістичних рекомендацій, спрямованих, наприклад, на викриття неправдивих показань обвинуваченого. З іншого боку, навряд чи можна вважати загальними рекомендації, спрямовані на перевірку допустимості доказів обвинувачення, з'ясування повноти й усебічності розслідування. З огляду на це, деякі вчені вважають, що криміналістична методика судового розгляду має містити комплекс рекомендацій для кожного суб'єкта окремо [8, с. 164].

Так, наприклад, Д. С. Мукієнко, І. І. Когутич та деякі інші вчені акцентують увагу на методичці підтримання державного обвинувачення, що є підмножиною методики судового розгляду кримінальних проваджень. Зокрема, методика підтримання прокурором державного обвинувачення передбачає процес підтримання прокурором державного обвинувачення в суді першої інстанції, тобто специфічну діяльність уповноваженої законом особи, здійснювану на підставі застосування засобів криміналістичної техніки, прийомів криміналістичної тактики, системи методичних рекомендацій щодо судового розгляду кримінальних справ про окремі види (групи) суспільно-небезпечних діянь [9; 10, с. 56-257].

Т. В. Варфоломеева допускає криміналістичну методику професійного захисту в суді. Зокрема, через криміналістичну спрямованість учена розглядає роботу адвоката-захисника в суді по кримінальній справі, що полягає у визначенні тактичних завдань захисту, вибір типової правової позиції захисту із врахуванням конкретних слідчих (судових) ситуацій, аналіз криміналістичної характеристики відповідного виду кримінального правопорушення з позиції захисту, встановлення кола обставин, що підлягають з'ясуванню для вирішення завдань захисту на кожному етапі розслідування і судового розгляду тощо [11].

З огляду на це, можна побачити, що останнім часом спостерігається більш розширений розгляд предмета криміналістики, відповідно до сучасних реалій та нагальних потреб практики. Своєю чергою, для того щоб допустити чи спростувати існування криміналістичної методики судового розгляду та окремих її складових (криміналістичну методику підтримання державного обвинувачення, кри-

міналістичну методику захисту тощо), слід вдатися до етимології терміна «криміналістична методика», що історично сформувалася в ході напрацювань учених і практиків.

Зокрема, поважаючи істотний новаторський вклад учених у науку криміналістику, схилиємося до класичного підходу і вважаємо, що методика є системою криміналістичних рекомендацій з розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень, а суб'єктом застосування таких методичних рекомендацій повинні бути особи, які мають одну мету і спільні інтереси зі встановлення об'єктивної істини.

Водночас, не можна ігнорувати й той факт, що адвокат, прокурор та суддя дійсно потребують певного алгоритму дій під час виконання своїх професійних обов'язків на досудовому розслідуванні, у суді. Натомість, рекомендована лінія поведінки для певних суб'єктів у тій чи іншій ситуації (під час захисту, підтримання державного обвинувачення, проведення судового засідання тощо), скоріше за все, може розглядатися не як методика, а як тактика.

Утім, і така позиція потрапляє під шквал критики, адже деякі криміналісти наголошують, що спроби «вмонтувати» в термінологію криміналістики такі терміни, як судова тактика, прокурорська тактика, адвокатська тактика та інші подібні «новели», нічого спільного з розслідуванням злочинного діяння в межах сучасного кримінального процесу не мають і до криміналістики не відносяться [12, с. 36].

Провівши ґрунтовний аналіз поглядів учених у цьому напрямку, доходимо висновку, що під тактикою більшість із них розуміють систему рекомендацій щодо інтелектуальних (розумових) операцій та практичних дій, доцільних у тій чи іншій ситуації, в умовах конфлікту інтересів між учасниками досудового розслідування та судового розгляду. При тому, на відміну від методики, котра здебільшого спрямована на суб'єктів, які проводять розслідування, низка вчених допускають застосування положень криміналістичної тактики достатньо широким колом осіб (слідчими, прокурорами, адвокатами, суддями та ін.). Тому вважаємо можливим існування як судової, так і адвокатської та прокурорської тактики, але за умов, якщо при цьому застосовуються криміналістичні засоби, методи та способи, спрямовані на досягнення мети досудового розслідування та судового розгляду. Водночас, не поділяємо точку зору щодо існування судової методики.

Щодо структури окремої криміналістичної методики, слід зауважити, що з цього питання у криміналістичній літературі також діаметрально протилежні погляди щодо її складових.

Як показав аналіз наукових точок зору, більшість учених типовими елементами окремої методики розслідування кримінальних правопорушень вважає: криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень окремого виду; обставини, що підлягають доказуванню; типові слідчі ситуації, які виникають на різних етапах розслідування, версії та планування; особливості виявлення того чи іншого виду злочину; початковий етап розслідування, тактика проведення початкових слідчих дій й оперативно-розшукових заходів; наступний етап розсліду-

вання, тактика проведення окремих слідчих дій на цьому етапі розслідування; особливості взаємодії слідчого з органами, які проводять оперативно-розшукові дії; особливості використання слідчим спеціальних знань у розслідуванні [13, с. 367].

Трохи дивною виглядає позиція тих науковців, які вважають не потрібним відносити криміналістичну характеристику до структурних елементів окремої криміналістичної методики. З цього приводу слід підтримати В. М. Шевчука, який доводить, що криміналістична характеристика кримінальних правопорушень – це не криміналістичний пережиток минулого, не «ілюзія» та не «криміналістичний фантом», а реально дієва наукова категорія криміналістики, яка слугує підґрунтям для розроблення найцілеспрямованіших і найефективніших окремих криміналістичних методик [14, с. 136]. Крім того, як він звертає увагу, деякі науковці пропонують включати в структуру криміналістичної методики окремі рекомендації з питань кримінального права, кримінального процесу, теорії оперативно-розшукової діяльності й інше. Як результат таких пропозицій, у структурі окремих криміналістичних методик нерідко розглядаються окремі питання кримінально-правової кваліфікації злочинів, а також кримінально-правової або кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень [15].

Аналізуючи таку позицію, до структури окремих криміналістичних методик вважаємо зайвим відносити питання кримінально-правової кваліфікації, а також кримінально-правової або кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень. Натомість, це не означає повне ігнорування кримінально-правових аспектів у межах інших елементів такої методики. Так без урахування кримінально-правової кваліфікації та особливостей складу кримінальних правопорушень неможливо повноцінно розглянути особливості відкриття кримінального провадження (початковий етап розслідування). До того ж криміналістична характеристика має тісний зв'язок з кримінологічною та кримінально-правовою характеристикою.

На кримінально-правових критеріях заснована й криміналістична класифікація злочинів, яку, до речі, В. В. Тіщенко пропонує включати до структури окремих методик розслідування [16, с. 352].

У сучасних реаліях уже важко уявити криміналістичну методичу складних категорій кримінальних правопорушень без висвітлення також тактики негласних слідчих (розшукових) дій. Водночас, більшість учених не викреслюють значення у ролі методики розслідування профілактичної діяльності. Підтримуємо й думку, що у криміналістичній методиці важливу роль відіграє прогнозування [17, с. 177].

Досліджуючи різні підходи до структури окремої криміналістичної методики, можна зустріти пропозиції щодо можливості існування в її змісті тактичних операцій. Крім того, М. С. Казаренко дійшов висновку, що перший підхід має досить спрощену схему: криміналістична характеристика злочинів – планування розслідування – початкові слідчі дії – наступні слідчі дії. Другий підхід у викладенні окремих методик розслідування містить більше елементів і може мати, наприклад, такий вигляд: криміналістична характеристика злочинів – типові слідчі ситуації і версії – тактичні завдання розслідування і відповідні слідчі дії. Але буває й так, що

можуть бути застосовані як перший, так і другий підходи при викладенні різних методик розслідування. Тобто, напрямком удосконалення методик розслідування злочинів є використання ситуаційного підходу з визначенням типових завдань і засобів їх вирішення (слідчих дій та оперативно-розшукових заходів) [18, с. 73].

Погоджуємося із думкою вчених, які поряд з усталеними елементами структури окремої криміналістичної методики виділяють і такий елемент, як протидія розслідуванню та засоби її подолання. Потреба в цьому елементі викликана передусім специфікою самих кримінальних правопорушень й наявністю активної, реальної протидії з боку зацікавлених осіб, а тому є необхідність в його виокремленні й додатковому дослідженні [19, с. 215].

Висновки. Отже, аналіз наукових підходів до проблем криміналістичної методики, сутності та принципів її побудови дозволяє підійти до формування методики розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, не тільки в теоретичному вимірі, а й враховувати перспективи їх практичного застосування. Незважаючи на численну кількість думок та підходів, вважаємо, що до структури криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, можуть входити наступні елементи: 1) криміналістична класифікація кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства; 2) криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства; 3) особливості організації розслідування на початковому та подальшому етапах розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства; 4) алгоритмізація та ситуаційний підхід у розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства; 5) взаємодія працівників правоохоронних органів, а також державних, приватних і громадських підприємств, установ і організацій під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства; 6) організація і тактика проведення окремих слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій; 7) проведення тактичних операцій у розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства; 8) заходи криміналістичної профілактики; 9) криміналістичні засоби та методи подолання протидії розслідуванню.

У подальшому ж наші дослідження зосереджуватимуться на висвітленні питань застосування даної структури до методики розслідування кримінальних правопорушень різних категорій.

Використані джерела:

1. Криміналістика: підруч. для студ. юрид. спец. вищих закладів освіти / за ред. В. Ю. Шепітька. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2001. 684 с.
2. Маланчук П.М., Василенко А.І. Криміналістична методика розслідування злочинів: проблеми застосування та шляхи удосконалення. *Молодий вчений.* № 11(51). 2017. С. 908-911.
3. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007. 260 с.
4. Журавель В. А. Принципи формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів. *Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. праць.* Харків : Право, 2011. Вип. 1. С. 173-183.

5. Колодіна А. С. Екстраполяція принципів окремих методик розслідування у сферу діяльність. *Підприємство, господарство і право*. № 11. 2019. С. 355-361.

6. Пчеліна О. В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності : автореф. ... дис. на здобуття наук. ступеня док-ра юрид. наук 12.00.09 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2017. 40 с.

7. Шевчук В. М. Сучасні юридичні концепції формування типової структури окремої криміналістичної методики. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 4. 2020. С. 359-365.

8. Алексейчук В. І. Криміналістична методика судового розгляду в кримінальному провадженні (місце в системі криміналістики). *Право і суспільство*. № 6. 2012. С. 162-166.

9. Когутич І. І. Поняття ті місце методики підтримання державного обвинувачення в суді у системі криміналістики. *Вісник Львівського університету*. 2014 (59). С. 334-342.

10. Мукиєнко Д. С. Формування окремої методики підтримання державного обвинувачення (постановка проблеми). *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016 (1-2). С. 257-260.

11. Варфоломеева Т. В. Організаційні, процесуальні та криміналістичні проблеми захисту адвокатом прав підозрюваного, обвинуваченого, підсудного : автореф. дис. на здобуття наук. ступені док-ра. юрид. наук.: 12.00.09. Київ, 1994. 40 с.

12. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. статей. Харків : Право, 2018. С. 36-38.

13. Криміналістика. Академічний курс : підручник / Т. В. Варфоломеева та ін. 2-ге вид., стереотип. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 504 с.

14. Шевчук В. М. Роль криміналістичної характеристики злочинів у формуванні тактичних операцій. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*: збірник наукових праць / Донецьк. юрид. ін-т МВС України. Донецьк, 2012. Вип. 4. С. 134-141.

15. Шевчук В. М. Структура окремої криміналістичної методики: сучасні наукові підходи та перспективи досліджень. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 31(70). № 4. 2020. С. 252-262.

16. Тищенко В. В. Структура окремих криміналістичних методик. *Криміналістика* : підручник / за ред. В.В. Тищенка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 352-361

17. Федосова О.В. Становлення та перспективи розвитку криміналістичної методики розслідування злочинів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2020. № 46. С. 174-178.

18. Казаренко М. С. Про тактичні операції у структурі розслідування економічних злочинів. *Право і безпека*. 2005. С. 73-75.

19. Федоренко М. С. Концептуальні підходи до формування методики розслідування перевипщення влади або службових повноважень співробітниками правоохоронних органів. *Питання боротьби зі злочинністю*. Вип. 35. С. 208-220.

References:

1. Kryminalistyka: pidruch. dlia stud. yuryd. spets. vyshchych zakladiv osvity (2001) / V. Yu. Shepitko (Ed.). Kyiv : Vyd. Dim «In Yure». [in Ukrainian].

2. Malanchuk, P. M., Vasylenko, A. I. (2017) Kryminalistychna metodyka rozsliduvannia zlochyniv: problemy zastosuvannia ta shliakhy udoskonalennia. *Molodyi vchenyi - Young scientist, 11(51)*. [in Ukrainian].

3. Tishchenko, V. V. (2007) Teoretychni i praktychni osnovy metodyky rozsliduvannia zlochyniv : monohrafiia. Odesa : Feniks. [in Ukrainian].
4. Zhuravel, V. A. (2011) Pryntsypy formuvannia okremykh kryminalistychnykh metodyk rozsliduvannia zlochyniv. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu: zb. nauk. prats.* Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].
5. Kolodina, A. S. (2019) Ekstrapoliatsiia pryntsypiv okremykh metodyk rozsliduvannia u slidchu diialnist. *Pidprijemstvo, hospodarstvo i pravo - Enterprise, economy and law*, 11, 355–361. [in Ukrainian].
6. Pchelina, O. V. (2017) Teoretychni zasady formuvannia ta realizatsii metodyky rozsliduvannia zlochyniv u sferi sluzhbovoi diialnosti. *Extended abstract of Doctor's thesis.* Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav. Kharkiv. [in Ukrainian].
7. Shevchuk, V. M. (2020) Suchasni yurydychni kontseptsii formuvannia typovoi struktury okremoї kryminalistychnoi metodyky. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal - Legal scientific electronic journal*, 4, 359-365. [in Ukrainian].
8. Aliksieichuk, V. I. (2012) Kryminalistychna metodyka sudovoho rozghliadu v kryminalnomu provadzheni (mistse v systemi kryminalistyky). *Pravo i suspilstvo - Law and society*, 6, 162-166. [in Ukrainian].
9. Kohutych, I. I. (2014) Poniattia ti mistse metodyky pidtrymannia derzhavnoho obvynuvachennia v sudi u systemi kryminalistyky. *Visnyk Lvivskoho universytetu - Bulletin of Lviv University*, 2014(59), 334-342. [in Ukrainian].
10. Mukienko, D. S. (2016) Formuvannia okremoї metodyky pidtrymannia derzhavnoho obvynuvachennia (postanovka problemy). *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava - Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 2016 (1-2), 257-260. [in Ukrainian].
11. Varfolomeieva, T. V. (1994) Orhanizatsiini, protsesualni ta kryminalistychni problemy zakhystu advokatom prav pidozriuvanoho, obvynuvachenoho, pidsudnoho. *Extended abstract of Doctor's thesis.* Kyiv. [in Ukrainian].
12. Terehovych, V. N., Nimande, E. V. (2018) Sushnost kriminalisticheskoy taktiki. (2018) *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky : zb. nauk. Statei.* Kharkiv : Pravo. [in Ukrainian].
13. Kryminalistyka. Akademichnyi kurs : pidruchnyk (2018)/ T.V. Varfolomeieva (Ed.) etal. 2-he vyd., stereotyp. Kyiv : Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
14. Shevchuk, V. M. (2012) Rolkryminalistychnoikharakterystykyzlochynivuformuvannitaktychnykhoperatsii. *Problemypravoznavstvatpravookhoronnoidiialnosti: zbirnyknaukovykhprats / Donetsk. yuryd. in-tMVSUkrainy.* Donetsk. [in Ukrainian].
15. Shevchuk, V. M. (2020) Struktura okremoї kryminalistychnoi metodyky: suchasni naukovy pidkhody ta perspektyvy doslidzhen. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: yurydychni nauky - Scientific notes of TNU named after VI Vernadsky. Series: legal sciences*, Vol. 31(70), 4, 252-262. [in Ukrainian].
16. Tishchenko, V. V. (2017) Struktura okremykh kryminalistychnykh metodyk. *Kryminalistyka : pidruchnyk / V. V. Tishchenko (Ed.).* Odesa : Vydavnychi dim «Helvetyka». [in Ukrainian].
17. Fedosova, O. V. (2020) Stanovlennia ta perspektyvy rozvytku kryminalistychnoi metodyky rozsliduvannia zlochyniv. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia - Scientific notes of TNU named after VI Vernadsky. Series: legal sciences.* Vol. 31(70), 4, 252-262. [in Ukrainian].
18. Kazarenko, M.S. (2005) Pro taktychni operatsii u strukturi rozsliduvannia ekonomichnykh zlochyniv. *Pravo i bezpeka - Law and security*, 73-75. [in Ukrainian].

19. Fedorenko, M. S. (2018) Kontseptualni pidkhody do formuvannia metodyky rozsliduvannia perevyschennia vlady abo sluzhbovykh povnovazhen spivrobitynkamy pravokhoronnykh orhaniv. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu -Issues of combating crime, issue 35*, 208–220. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 26.05.2022

Pavlova N., Candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Criminology and Home Medical Training of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs (Dnipro, Ukraine)

SCIENTIFIC PARADIGM ON BASIC AND INDIVIDUAL (SPECIAL) CRIMINAL METHODS OF INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES, COMMITTED THROUGH FRAUD

The article is devoted to the consideration of certain aspects of forensic methods of investigation of criminal offenses, committed by fraud. The paper emphasizes that in the scientific community there are numerous discussions on the structure of forensic methodology, its types and kinds, the principles of construction of forensic methods of investigating crimes of certain categories. Emphasis is placed on the need to define the concept of a separate forensic methodology for investigating criminal offenses of a certain category in order to solve a number of theoretical and practical problems that arise in the investigation of criminal offenses arising from the investigation of criminal offenses and finding the most effective methods, techniques and methods of organizing investigations in criminal proceedings. Emphasis is placed on the observance of certain principles that reflect the essence of forensic methods of investigating crimes of certain categories.

Various points of view of scientists in the context of conceptual provisions of forensic methodology are considered. Criticism has been criticized of proposals to expand the boundaries of forensic methodology from the stage of pre-trial investigation to the stage of trial. It is noted that the fact that a lawyer, prosecutor and judge really need a certain algorithm of actions in the performance of their professional duties, not only in the pre-trial investigation, but also in court, cannot be ignored. Instead, the recommended course of action for certain actors in a given situation (defense, prosecution, court hearing, etc.) is more likely to be seen as a tactic than a method.

A list of elements that should form the structure of a separate forensic methodology for investigating criminal offenses committed by fraud is proposed.

Keywords: criminal offense, fraud methods of investigation, methodical recommendations, separate types of crimes